

רבי נתן געשטעטנער זצ"ל
 אבד"ק קרית אגודת ישראל
 ור"מ מתיבתא "פנים מאירות" בני ברק

בענין מעשר כספים במסחר של נכסי דלא נידי (exchange 1031)

לאחרונה הושברנו בפטירתו של הגאון הגדול רבי נתן געשטעטנער זצ"ל, שנסתלק בי"ד כסלו שנה זו, ולדובב שפתי ישנים אמרנו להביא בזה מחידושי תורתו. זכר צדיק לברכה. אנו מודים להרב יחיאל מיכל טויבער שי' על שהמציא לנו תשובה זו ע"מ לזכות בו את הרבים. ותשובה"ח לו.

ז' אייר שנת תשס"ו לפ"ק

בימי העומר, יפרח כתומר, מע"כ אהובי נכד אחותי איש חי רב פעלים לתורה ולחסד המהולל בתשבחות מוה"ר יחיאל מיכל הלוי טויבער נ"י בק"ק מאנסי יצ"ו.

יקרת מכתבך הגיעני בזמנו, אולם לרגל הייתי מוקף חבילי טרדין, ומכל שכן בימי חודש ניסן, לא הגיע זמני לומר שורה, ואתך הסליחה.

א ועל דבר השאלה בענין מצות מעשר כספים במסחר של נכסי דלא נידי בארצות הברית, כי לפי חוקיהם מי שיש לו בנין שמחזיק דירות או משרדים והוא משכירו בשכר חדשי, הרי הוא צריך לשלם בסוף השנה למס הכנסה סך מסויים משכר החדושי שגבוים. ואף שבאמת יש לו ריוח נוסף, היות כי שוויות הבנין עולה משנה לשנה, ואם למשל לפני עשרים שנה קנה את הבנין בסך חמש מליון דולר הרי כעת יתכן שהוא שוה חמישים מליון דולר, ואף על פי כן אינו משלם מס הכנסה על הריוח שיש לו משוויות הבנין, ורק כשימכור את הבנין בפועל, אז יצטרך לשלם מס הכנסה מה שהריוח בשוויות הבנין. והנה לפני כמה שנים יצא חוק חדש, שהממשלה נתנה רשיונות לכמה אנשים להיות כמו "שליש" בין מוכר ללוקח, דהיינו שכל מי שמוכר איזה בנין או שטח אינו מקבל את המעות בידו אלא שהלוקח מוסר את המעות לידיו של השליש הנ"ל, והמעות מונח אצלו לטובת המוכר, ואחר כך במשך הזמן לא יותר משה חדשים יכול המוכר הנ"ל לקנות עם הכסף הזה בנין חדש, והשליש הנ"ל מוסר את הכסף הנ"ל ישר לידיו של המוכר החדש, כך שהבעלים הראשונים לא קבלו את הכסף לידיהם מעולם, אלא שהוא מקבל בנין חדש, ובאופן זה אין הבעלים הראשונים חייבים לשלם מס הכנסה. ואם מוציא את הכסף בתוך הזמן מידו של השליש, אז יצטרך לשלם מס הכנסה וקנסות מרובים.

ב) והנה יש בעלי עסקים שאומרים, שמכיון שהכסף מן הבנין הראשון שמכר, מעולם לא הגיע לידי אלא שעבר לידי השליש, ולכן הם אומרים שכמו שהם פטורים ממס הכנסה כמו כן ליכא בזה מצות הפרשת מעשר או חומש. ומע"כ כותב דודאי דיש בזה מצות מעשר כספים שהרי הוא הריוח הון רב, שמכר בית שעלה לו בשעתו בחמש מליון דולר ועכשיו יש לו בית תמורתו ששוויו חמישים מליון דולר. ואם אינו רוצה להוציא כספים מיד השליש כדי ליתן למעשר כי על ידי זהו הוא מפסיד ממון שיתחייב לשלם מס הכנסה, אבל עכ"פ ... קונה בית חדש ששוויו חמישים מליון, נימא שהצדקה של מעשר כספים הוא שותף בבנין החדש כפי שיעור המגיע למעשר, ויצטרך ליתן לצדקה חלק מן הרווחים שיקבל מן הבנין מידי חודש בחודשו, או כשימכור פעם את כל הבנין יצטרך ליתן לצדקה כמה שמגיע להצדקה שהם כשותפים בבנין זה, עכתו"ד.

ג) הנה פשוט וברור, דאע"ג שאם קונה בית חדש באמצעות השליש ואז פטור ממס הכנסה, מכל מקום יש עליו מצות מעשר כספים או מצות חומש, ואדרבה הוא יתחייב ליתן לצדקה יותר, שהרי הרויח גם את מס ההכנסה שאינו צריך לשלם. ועיין בברכי יוסף לשו"ע יו"ד (סי' רמ"ט ס"א) בשם ס' ראשון לציון לבעל אור החיים ז"ל, דאינו מחויב להפריש מעשר אלא אחר שינכה את סכום המס שהיה חייב לשלם עיי"ש, אבל בנדון דידן אם לא יצטרך לשלם מס, כל שכן שהוא חייב ליתן לצדקה יותר, שהרי הרויח גם את מה שאינו חייב ליתן למס הכנסה. ומה שהממשלה פוטר מתשלום מס הכנסה כשקונים את הבנין החדש באמצעות השליש, אין לו שום שייכות למצות מעשר כספים, כי הממשלה ודאי טעמם ונימוקם עמם במה שהם פוטרין ככהאי גוונא מתשלום מס - ומסתמא פטור זה יביא להם ריווח באופנים אחרים - אבל אין בכחם לפטור ממצות התורה, וכמיון שבעל הבנין החדש הרויח, שקיבל בנין חדש ששוה הרבה יותר ממה שהשקיע בבנין הקודם, ודאי שיש עליו מצוה ליתן מעשר כספים ממה שהרויח, וכל זה פשוט. ואף שהעיסקא נעשתה ע"י שלישי, הרי השליש הוא כשליח של בעל הבנין, והקנייה החדשה נעשית עפ"י רצונו וחפצו של בעל הבנין וכאילו עשאה בעצמו.

ד) אלא שעדיין יש לברר באיזה אופן ישלם מעשר כספים לעניים, דבשו"ע יו"ד (סי' מט"ד ס"א) איתא, דעד חומש מנכסיו הוי מצוה מן המובחר ולאחד מעשרה מידה בינונית וחומש זה שאמרו שנה ראשונה מן הקרן, מכאן ואילך חומש שהרויח בכל שנה עיי"ש. ומשמע שיכול ליתן מעשר כספים עד שנה משעת הרויח. וגם בתשו' נודע ביהודה תנינא (יו"ד סי' קצ"ח) משמע דכל השנה הוא חשבון אחד לענין מעשר כספים עיי"ש, וציין עליו בקצרה בפתחי תשובה יו"ד (סי' רמ"א סק"א). אבל השאלה היא, אם אין לו ממון בעין ליתן מעשר כספים לעניים, אם חייב להוציא כסף מיד השליש כדי שיוכל ליתן לעניים והנה אם יוצא ממון מיד השליש הרי יתחייב לשלם מס הכנסה על הסכום שהוציא, ונמצא שהפסד ממון לא רק לעצמו אלא גם לעניים, דשיעור המס הרי יכול לנכות מן המעשר וכמו שהבאנו מהברכי יוסף הנ"ל. ועיין שו"ע או"ח (סי' תרנ"ו ס"א) דאפילו על מצוה עוברת אין צריך לבזבז עליהם הון רב עיי"ש, ועיין שו"ע יו"ד (סי' קנ"ז ס"א) דבמצות עשה לא אמרינן יהרג ולא יעבור עיי"ש. ומכל שכן במצות מעשר כספים וחומש שיש בזה כמה עקולי ופשוטי אם הוא דאורייתא או דרבנן או מנהגא - והארכנו בזה בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' מ"ג מ"ד).

ה) ונראה דודאי אם יש לו ממון בעין ביד, דאיכא מצוה ליתן את הממון של מעשר או חומש מיד דהא איכא עניים לפנינו, אבל אם אין לו ממון ביד, הרי העצה היעוצה כמו שכתב מע"כ נ"י שממון הצדקה יהא שותף בבנין שקנה, וכל ההכנסות ורווחים שיהיו לו מן הבנין יתן לצדקה כפי מה שמגיע להם לחלקם, וכגון אם יקבל שכר דירה מן הבנין מאה אלף דולר, ולמעשר כספים יהיה בזה שותפות למשל בעשרה אחוזים א"כ יתן מקודם עשרת אלפים דולר למעשר כספים כפי המגיע להם בתורת שותפים, ומלבד זה, מהתשעים אלף הנותרים שהרויח לעצמו, יתן מעשר או חומש כי היוצא מתשעים אלפים.

והנה היה מקום להאריך ולברר כל פרט ופרט אך אפיסת הפנאי מעכבת, וכתבי רק מה שנוגע לדינא ולמעשה. והשי"ת ישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיכם], ויקויים בכס והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ונזכה לבשר ולהתבשר בשורות טובות כל הימים.

כעתירת וכברכת דודך אוהבך

נתן געשטעטנער